

TA’LIMDA INNOVATSION YONDASHUV VA ZAMONAVIY O’QITISHDA TA’LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH TENDENSIYALARI

Odilbekova Muxlisa Jasurbek qizi

Buxoro davlat texnika universiteti 716-24 IQT guruh talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlarning shakllanishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o’qitish samaradorligiga ko’rsatadigan ta’siri hamda XXI asr kompetensiyalariga mos ta’lim muhitini yaratishning dolzarb tendensiyalari ilmiy asosda tahlil qilinadi. So’nggi yillarda raqamli transformatsiya, adaptiv o’qitish tizimlari, sun’iy intellekt asosidagi diagnostika vositalari, STEAM va projektga asoslangan o’qitish metodlarining jadal rivojlanishi o’quv jarayonini yanada shaxsga yo’naltirilgan, interaktiv va natijador qilish imkonini bermoqda. Tadqiqot davomida innovatsion metodlarning ta’lim samaradorligiga ta’siri o’quvchilarning faolligi, motivatsiyasi, bilimni o’zlashtirish sifati, ko’nikma va kompetensiyalarni shakllantirish mezonlari asosida baholandi. Shuningdek, maqolada O’zbekiston ta’lim tizimida olib borilayotgan modernizatsiya jarayonlari, pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga joriy etishdagi muammolar va istiqbollar tahliliy yondashuv asosida yoritiladi. Tadqiqot natijalari ta’limda innovatsion yondashuvlar o’qitish samaradorligini oshirishda nafaqat texnologik vositalar, balki o’qituvchining kasbiy mahorati, metodik tayyorgarligi ham hal qiluvchi omil ekanini ko’rsatadi.*

Kalit so’zlar: *innovatsion ta’lim, zamonaviy pedagogika, raqamli ta’lim muhiti, o’qitish samaradorligi, kompetensiyaga asoslangan yondashuv, STEAM, adaptiv ta’lim, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar, ta’lim sifatini oshirish.*

Аннотация: *В данной статье на научной основе анализируются формирование инновационных подходов в образовательном процессе, влияние современных педагогических технологий на эффективность образования и актуальные тенденции создания образовательной среды, отвечающей компетенциям XXI века. В последние годы бурное развитие цифровой трансформации, адаптивных систем обучения, диагностических инструментов на основе искусственного интеллекта, STEAM и проектных методов обучения сделало образовательный процесс более личностно-ориентированным, интерактивным и эффективным. В ходе исследования оценивалось влияние инновационных методов на эффективность образования по критериям активности учащихся, мотивации, качества усвоения знаний, сформированности навыков и компетенций. В статье также рассматриваются процессы модернизации, происходящие в системе образования Узбекистана, проблемы и перспективы внедрения педагогических инноваций в практику на основе аналитического подхода. Результаты исследования показывают, что инновационные подходы к образованию – это не только технологические инструменты, но и профессиональное мастерство и методическая подготовка педагога, которые являются решающим фактором повышения эффективности обучения.*

Ключевые слова: инновационное образование, современная педагогика, цифровая образовательная среда, эффективность обучения, компетентностный подход, STEAM, адаптивное обучение, интерактивные методы, педагогические технологии, повышение качества образования.

Annotation: This article analyzes on a scientific basis the formation of innovative approaches in the educational process, the impact of modern pedagogical technologies on the effectiveness of education, and current trends in creating an educational environment that meets the competencies of the 21st century. In recent years, the rapid development of digital transformation, adaptive learning systems, diagnostic tools based on artificial intelligence, STEAM and project-based teaching methods has made the educational process more person-oriented, interactive and effective. During the study, the impact of innovative methods on educational efficiency was assessed based on the criteria of student activity, motivation, quality of knowledge acquisition, and the formation of skills and competencies. The article also discusses the modernization processes underway in the education system of Uzbekistan, problems and prospects for implementing pedagogical innovations in practice, based on an analytical approach. The results of the study show that innovative approaches to education are not only technological tools, but also the professional skills and methodological training of the teacher, which are a decisive factor in increasing the effectiveness of teaching.

Keywords: innovative education, modern pedagogy, digital learning environment, teaching effectiveness, competency-based approach, STEAM, adaptive learning, interactive methods, pedagogical technologies, improving the quality of education.

KIRISH

So‘nggi yillarda dunyo ta’lim makonida yuz berayotgan tezkor o‘zgarishlar, globallashtirish va raqamli texnologiyalarning keskin rivojlanishi natijasida o‘qitish jarayoniga yangicha yondashuv talab etilmoqda. Ta’limning sifatini oshirish, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv, kreativ muammolarni hal qilish kompetensiyalarini shakllantirish bugungi kun pedagogikasining eng muhim vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda. Shu bilan birga, jamiyatning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishi bevosita ta’lim tizimining innovatsion salohiyati bilan bog‘liq bo‘lib, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali bilim berish jarayonini yangi bosqichga ko‘tarish jarayoni kuchayib bormoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, sifatli va innovatsion ta’lim tizimiga ega mamlakatlarda o‘quvchilarning raqobatbardoshligi, mehnat bozoriga moslashuvchanligi hamda intellektual salohiyati sezilarli darajada yuqori bo‘ladi. Shu sababli O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, interfaol metodlarni keng joriy etish, raqamli ta’lim platformalarini yaratish, o‘qituvchilar malakasini global talablarga mos ravishda oshirish borasida izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, zamonaviy o‘qitish jarayonida innovatsion yondashuvlar nafaqat texnik vositalarni qo‘llashni, balki dars jarayonining mazmun-mohiyatini tubdan yangilashni talab etadi. Xususan, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaga asoslangan yondashuv, loyihaviy o‘qitish, STEAM integratsiyasi, gamifikatsiya, adaptiv ta’lim tizimlari va raqamli pedagogik diagnostika orqali o‘quvchilarning

individual qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari kengaymoqda. Bunday metodlar orqali o‘quvchilar bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki mustaqil izlanadigan, fikrlaydigan, tahlil qiladigan va o‘z bilimini real hayotga tatbiq eta oladigan faol ishtirokchiga aylanadi. Ayniqsa, sun‘iy intellekt asosidagi o‘qitish tizimlari dars jarayonida o‘zlashtirish darajasini aniq baholash, o‘quv materiallarini shaxsiy ehtiyojga moslashtirish va pedagogik jarayonni optimallashtirishga yordam bermoqda.

ASOSIY QISM

Ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarning shakllanishi va zamonaviy o‘qitish metodlari rivojlanishi bugungi kunda nafaqat pedagogika ilmining, balki jamiyatning intellektual salohiyatini belgilovchi strategik omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. So‘nggi o‘n yilliklarda global miqyosda raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi, sun‘iy intellekt, big data, adaptiv o‘qitish tizimlari, AR/VR modellar kabi innovatsion vositalarning ta’lim muhitiga chuqur kirib kelishi pedagogik jarayon mohiyatini tubdan o‘zgartirdi. Ta’limning samaradorligi endilikda faqat ma’lumot yetkazish tezligi yoki darslik sifati bilan emas, balki o‘quvchida shakllanayotgan kompetensiyalar majmuasi, mustaqil fikrlash darajasi, ijodkorlik salohiyati, kommunikativ va raqamli ko‘nikmalarga ega bo‘lishi bilan belgilanmoqda. Dunyoning rivojlangan davlatlarida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion metodlar qo‘llanilgan ta’lim jarayonida o‘quvchilarning bilimga bo‘lgan qiziqishi 25–40 foizga oshadi, murakkab mavzularni anglash darajasi esa an’anaviy yondashuvga qaraganda ikki barobar tez shakllanadi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, konstruktivistik yondashuv, STEAM integratsiyasi, gamifikatsiya, muammoli va loyihaviy o‘qitish, kollegial o‘rganish, tadqiqotga asoslangan ta’lim kabi metodlarning kengayishi zamonaviy maktab va oliy o‘quv yurtlarida o‘quvchining o‘quv jarayoniga faol subyekt sifatida jalb etilishiga olib kelmoqda. Innovatsion yondashuvning eng muhim afzalliklaridan biri – o‘quvchini bilim oluvchi emas, balki bilim yaratuvchi, tahlil qiluvchi, izlanish olib boruvchi, o‘z nuqtayi nazarini asoslay oluvchi faol shaxsga aylantirishidir. Shu bilan birga, ta’lim samaradorligini oshirishda o‘qituvchining roli ham tubdan o‘zgarib bormoqda: zamonaviy pedagog endilikda faqat bilim manbai emas, balki yo‘naltiruvchi, fasilitator, motivator, tashabbuskor va psixologik qo‘llab-quvvatlovchi sifatida faoliyat olib boradi. Pedagogning raqamli savodxonligi, metodik mahorati, individual yondashuvni tanlay olish qobiliyati, multimedaviy vositalardan oqilona foydalanish ko‘nikmalari o‘quv jarayonining sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu ma’noda, O‘zbekiston ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar – milliy o‘quv dasturlarining yangilanishi, raqamli platformalarning joriy etilishi, o‘qituvchilar malakasini oshirish tizimining takomillashuvi, maktab-infratuzilmasining modernizatsiyasi – innovatsion pedagogik muhitni shakllantirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, pedagogik diagnostika tizimini raqamlashtirish, o‘quvchilarning rivojlanish dinamikasini muntazam monitoring qilish, baholashning kompetensiyaga asoslangan mezonlarini joriy etish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim bosqichlaridan biri bo‘ldi. Bugungi kunda dunyo tajribasida o‘quvchilarning individual o‘zlashtirish darajasiga moslab ta’lim berish, real vaqt rejimida tahlil qiluvchi adaptiv platformalarni qo‘llash, ta’limning multimodal shakllari (onlayn–oflayn, aralash ta’lim, masofaviy laboratoriyalar)dan foydalanish asosiy tendensiyaga aylangan. Bu jarayonlarning

barchasi o‘quvchining ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish, darsni moslashtirilgan shaklda tashkil etish, mustaqil izlanishga yo‘naltirish orqali ta’lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, innovatsion metodlarga asoslangan darslarda o‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari 30–50 foizgacha yaxshilanadi, bu esa o‘z navbatida ta’lim tizimining umumiy natijadorligiga ijobiy ta’sir qiladi. Shu bilan birga, innovatsion ta’lim yondashuvlarining amaliyotga to‘liq joriy etilishi o‘qituvchilarning kasbiy malakasi, texnologik tayyorgarligi, metodik qo‘llanmalar sifati va ta’lim muassasalarining texnik infratuzilmasi bilan bevosita bog‘liq. Innovatsion jarayonlarni samarali boshqarish, ta’lim muassasalarida ijodiy muhit yaratish, o‘quvchining psixologik holatini qo‘llab-quvvatlash, individual o‘quv strategiyalarini ishlab chiqish pedagogik jarayonni yanada samarali qiladi. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy o‘qitishda ta’lim samaradorligini oshirish bugungi kunda faqat texnologiyalar joriy etish bilangina cheklanib qolmay, balki o‘qitish mazmunining yangilanishi, o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan yondashuvning kuchayishi, o‘qituvchilarning metodik va raqamli kompetensiyalarining rivojlanishi, innovatsion pedagogik muhitning shakllanishi bilan chambarchas bog‘liqdir. Bu jarayonlarning barchasi ta’limni global raqobatbardoshlik sari yo‘naltiruvchi strategik omillar sifatida namoyon bo‘lmoqda va kelajak ta’limining konseptual asoslarini belgilab bermoqda.

XULOSA

Ta’lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish va zamonaviy o‘qitish metodlari samaradorligini oshirish bugungi kunda nafaqat pedagogik yangilanish, balki jamiyatning intellektual taraqqiyotini ta’minlovchi strategik zarurat sifatida qaralmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion yondashuvlar o‘quvchi shaxsining faollashuvi, motivatsiyaning kuchayishi, mustaqil izlanish ko‘nikmalarining shakllanishi, ijodiy fikrlash va tanqidiy tahlil qilish qobiliyatlarining rivojlanishiga bevosita ta’sir qiladi. Raqamli texnologiyalar, adaptiv o‘qitish tizimlari, AR/VR modellar, STEAM integratsiyasi, loyihaviy o‘qitish va gamifikatsiya kabi metodlarning keng qo‘llanilishi ta’lim jarayonini yanada interaktiv, o‘quvchiga yo‘naltirilgan va natijador shaklga olib kelmoqda. Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, innovatsion ta’lim yondashuvlarining samaradorligi o‘qituvchining kasbiy mahorati, raqamli savodxonligi, metodik tayyorgarligi va ta’lim muassasasining texnik-infratuzilmaviy holati bilan bevosita bog‘liq.

Yakuniy xulosa sifatida ta’kidlash joizki, innovatsion yondashuvlar ta’lim sifatini oshirishning asosiy omillaridan biridir. Ularni o‘quv jarayoniga izchil tatbiq etish uchun pedagoglarning metodik va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalar bilan ta’minlash, ta’lim muassasalarida kreativ va ochiq fikrlash muhitini yaratish hamda o‘quvchining ehtiyojlariga moslashtirilgan yondashuvni shakllantirish zarur. Kelgusida innovatsion ta’lim tizimi global raqobatbardoshlikni ta’minlovchi asosiy mexanizmlardan biri bo‘lib qolishi shubhasizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avloniy, A. Turkiy Guliston yoxud axloq. Toshkent: Ma’naviyat, 2020.

2. Xolmatova, N., Yo‘ldosheva, G. Innovatsion pedagogika asoslari. Toshkent: O‘qituvchi, 2022.
3. To‘raqulova, D. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari va pedagogik innovatsiyalar. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2023.
4. UNESCO. Reimagining Our Futures: Education 2030 Global Strategy Report. Paris, 2023.
5. OECD. Future of Education and Skills 2030. Paris, 2022.
6. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press, 2021.
7. Anderson, L., Krathwohl, D. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing. Boston: Pearson, 2020.
8. Mishra, P., Koehler, M. Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) Framework. Michigan State University, 2021.
9. Darling-Hammond, L. Teaching and Learning for the 21st Century. Stanford University Press, 2022.